

Ing. Jaroslav K o č í, CSc.

Strategie řízení společnosti a armády (Z hlediska politiky a vědeckotechnického rozvoje pro 21. století)

Hledání perspektiv pro naši společnou budoucnost předpokládá možnost obejmoutí světa a porozumění světu v jeho harmonii či disharmonii 20. století. Sledovat tento cíl předpokládá odstup od naší planety na jedné straně a „mikroskop na zkoumání vztahů, procesů, činností“, které jsou odrazem lidských aktivit a ve své výslednici aktivitou společnosti na druhé straně.

Mějme zadaný problém pro společnost 21. století, jehož cílem je „globální bezpečnost“ a s ní spojenou „optimalizaci mezinárodních vztahů“. Proč tento úkol? Od 15. do 20. století měli lidé dost času, aby svět poznali, různým způsobem kolonizovali, chtěli víc než si uměli sami vytvořit, proto válčili, zabírali si území, lidi, jejich bohatství, poznání. Současný svět je rozdělen na 175 států-národů, které mají svá území, větší či menší, a tak veškeré výpady jednoho státu vůči jinému státu jsou nárazem na současnou architekturu světa.

Máme-li náš svět lépe poznat, musíme mít lepší mikroskop, to jest lepší nástroje zkoumání, než byly předchozí. **Definujme si politiku jako nástroj k řízení věcí veřejných. To je věcí potřebných, nezbytných k udržení rozvoje společnosti a udržení života společnosti.**

Vhodným nástrojem je **systémová abeceda**. Společnost pro svou existenci musí zajistit určité potřeby, bez nichž by nemohla existovat. Ve svých dějinách si vytvořila určitou společenskou dělbu práce. Já odpovídá určitý technologický proces, jako soustava činností, bez nichž by se nedařilo potřeby společnosti zajistit. Zobecněný světový technologický proces je výslednicí dílčích technologických procesů při realizaci konkrétních procesů, výrobků, služeb, tvůrčí práce v etapě výzkumu, vývoje, aplikace, realizace, užití a likvidace užitého.

Systémová abeceda objevuje určité technologické úseky jako dílčí systémy se svým vstupem, procesem a výstupem. Každý takovýto **model technologického úseku** tvoří analogii písmene. Tak jako skládáme písmena do slov a ze slov tvoříme věty o určité vypovídací schopnosti, tak tvoříme prostřednictvím **systémové abecedy prostor pro novou vypovídací schopnost o chování naší společnosti, jejím vztahu k přírodě, živé i neživé a důsledcích tohoto chování**. Tak nám vzniká soustava systémů, vypovídající v různých rovinách poznání o procesech, které ovlivňují náš život a dávají nám příležitost, na základě našich poznatků a zkušeností tyto modely rozvíjet a prohlubovat či sledovat vzájemné vztahy mezi jednotlivými prvky systému i vývoj jejich intenzity. Tím se snižuje míra živelnosti a chaosu a zvyšuje efektivnost našeho úsilí, našich aktivit.

Dále je nutné mít možnost **matematizovat a kvantifikovat proces sledovaný systémovou analýzou**. Naše planeta Země má omezený prostor a omezené možnosti reprodukce ve sféře živé i neživé přírody. To je nutné mít možnost poznat a vyvodit

důsledky z nerespektování této skutečnosti. To spadá do sféry řízení věcí veřejných. **K tomu je nutné mít matematický nástroj, vyjadřující globální energetický potenciál.**

Je tedy nutné znát zásoby a jejich četnost na Zemi. $(Za.Xa) = 100 \%$. Co z těchto zásob bereme jako zdroje $(Z.X)$ je cca 40 %. Pro kolik lidí to bereme (cca 6 miliard) a jaké reálné možnosti připadají na člověka $(M.L)$ - např. od existenčního minima do určité životní úrovně. To je odvislé od schopnosti využití lidských aktivit. Takto vznikají zdroje výstupní $(Zv.Xv)$ cca 20 % zdrojů. Ale rovněž odpady $(O.Xo)$, které v globálním pohledu tvoří cca 20 % zdrojů. Z uvedeného vyplývá, že globální využití technologie má malou účinnost. Funkčnost tohoto procesu je zajištěna tehdy, když jsou optimálně využity inovační faktory, kterými je energie (E) , suroviny (Su) , výrobní prostředky (VP) , technologie (Te) , kvalifikace lidí (Kv) , organizace práce (O) .

Společenská dělba práce vede stále k **větší specializaci**. Každý specialista se tím dostává pod určitou věž, která jej chrání proti jiným specialistům, a tak mezi nimi vzniká stále větší neporozumění a vzájemná neúcta. Tím, že rozvíjí svou specializaci, často nenachází potřebnou vazbu na její využití. Je nutné zajistit **synchronizaci činností mezi specialisty**. Metodicky propojit dosažené poznání k vyšší kvalitě a efektivnosti jeho využití. Jen tak je možné zvýšit efektivnost a kvalitu řešeného problému. Inovujeme-li v rámci jedné specializace, mívá to za následek nároky na jiné specializace a ty se tomu brání, nechťejí více práce a nároků. To snižuje účinnost práce v rámci vědeckotechnického rozvoje. Proto je nutná komplexní synchronizace činností. Tento proces nám přibližuje obr.1.

Na otázku, zda odpovídá současná realizovaná politika představám společnosti jako celku, z hlediska přání a potřeby, smyslu jejich života, můžeme říci že ne. Důkazem jsou rozpory, války, politická i náboženská nevraživost, terorismus, drogy, prostituce aj. Dvacáté století bylo nazváno stoletím megazabíjení.

Nezaostalo poznání v politice z hlediska nároků řízení věcí veřejných, tj. soustavy systémů a metod, využití informatiky a výpočetní techniky, nástrojů řízení, za vývojem kultury jako celku, za vývojem vědeckotechnického rozvoje a nároky z pohledu ekologie? Jsou dnešní politici orientováni na budoucnost?

Politici, kteří o sobě říkají, že jsou *politici praxe*, mají vesměs krátkodobé, konkrétní úkoly a pracují metodou pokus - omyl. Jsou zastánci programu své strany a tento program nemusí být vždy v souladu s objektivními potřebami společnosti. Pracují od voleb k volbám, s cílem být opět zvolen. Působit více na cit lidí, než na logické prokázání nutnosti řešit určitý problém. Jsou přesvědčeni o tom, že orientace na budoucnost je z hlediska vítězství strany v příštích volbách málo účinné. Ale kam došla společnost současnosti? Odpovídá tomu řízení věcí veřejných? Neklesá životní úroveň lidí špatným řízením věcí veřejných? *Jaká bude společnost 21. století? Jaká by měla být politika příštího století?*

Jednoznačně můžeme říci, že znalá problematiky své doby, možností své doby, měla by umět šetřit čas i peníze státu i lidem. Měla by **využívat systémovou analýzu** a umět využít kvalitní lidské aktivity, tedy realizovat více přímou demokracii zítřka, to jest možnost vstupu kvalifikovaných voličů do procesu řízení věcí veřejných v etapě mezi

dvěma volebními akty v případě, že zástupní volené orgány neplní kvalifikovaně a zodpovědně své poslání.

Inovační proces pro řízení věcí veřejných společnosti v 21. století předpokládá poznání a definování záporných sil společnosti (Pz), které lze vyjádřit jako bezpečnostní rizika na globální úrovni, úrovni Evropské unie, úrovni České republiky. Jsou to rizika civilizační, ekonomická rizika, rizika vojenská a vojenskopolitická, rizika životního prostředí a světových zdrojů, rizika lidských a společenských vztahů, rizika růstu kriminality.

Bezpečnostní rizika tvoří přehled problémů, které společnost musí řešit, s cílem snížit jejich účinnost a škodlivost. Tato bezpečnostní rizika mají odlišnou intenzitu svého působení na úrovni globální, na úrovni určitých seskupení států a na úrovni jednoho státu. Rovněž jejich kombinace, a tím i jejich cíl a vliv ve svém působení se liší. Jde o kombinaci nežádoucích, ale reálně existujících bezpečnostních rizik, ovlivňovaných různou intenzitou lidských aktivit.

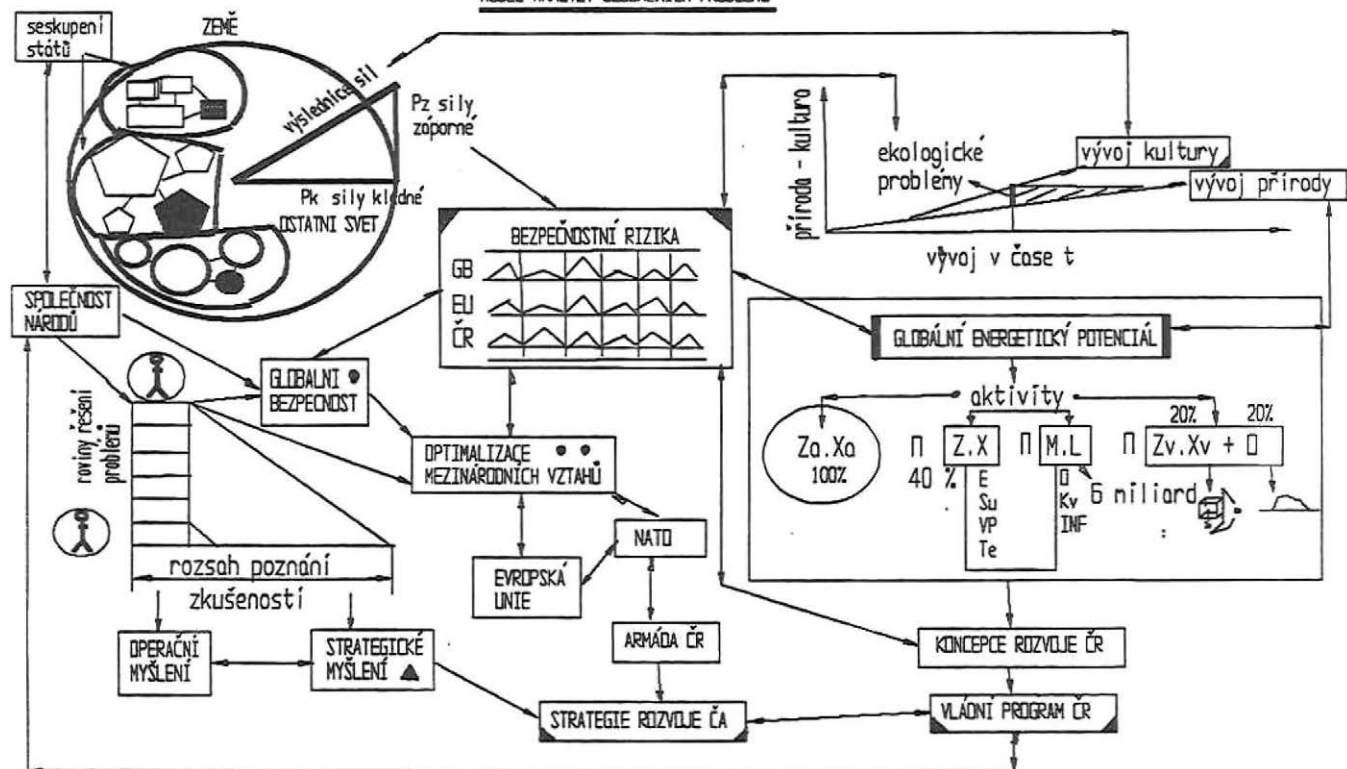
Tato bezpečnostní rizika a jejich politické nezvládnutí je základem chaosu v řízení věcí veřejných. Dále je to znalost založená na kvantifikaci **základního technologického procesu spojeného s rozvojem potřeb společnosti - se znalostí globálního energetického potenciálu**. Zde je nezbytné systémové propojení činností a cílů všech rezortů - ministerstev, k vyjádření a využívání **globálního energetického potenciálu a jeho podílu na úrovni státu, v rozhodovacím procesu při řízení věcí veřejných**.

Ve vývojovém procesu se nám prolínají technické a netechnické, živé a neživé systémy a jejich vzájemná propojenost vztahů a funkcí tvoří *megasytém* uvedené soustavy komplexní přírody. Dosud vytvořené vědní obory tento globální proces nemají ve své obsahové náplni. Vědní obory vznikaly tak, že ze zkoumaného celku byla vzata vždy jeho část a prostřednictvím jejího zkoumání vznikl vědní obor a z něho dále vědní disciplíny.

Vědní obor, zkoumající celek, je filozofie. Zobecňuje poznání a hledá opakovatelné jevy, činnosti, procesy, na základě kterých je sledován a vytvářen pokrok na jedné straně, soužití společnosti na druhé straně. Klasické nástroje filozofie však neumožňují zkoumat nově vzniklé situace a chování uvedeného systému. Proto vznikla **konstruologie - vědecké konstruování**. Co představuje:

- ① **Nový vědní obor**, který sleduje funkčnost technických i netechnických, živých i neživých systémů a vzájemné vztahy v nich.
- ② **Základní model funkce** - megasytém: společnost - technosféra - ekosféra a jejich vzájemné vztahy.
- ③ **Nástroje řešení konstruologie**: model funkce konstruologie - systémová abeceda - synchronizace činností - kvantifikace vztahů - tvorba nadhodnoty - soustava systémů a metod - počítačové modelování.
- ④ **Vychází** *nový náhled*
 - z analýzy historického vývoje poznání a jeho aplikace v technické tvůrčí práci,
 - z metodické analýzy teorie a praxe podstaty tvůrčí práce,
 - z analýzy rozvoje technosféry a jejího vlivu na vznik ekologických problémů.
- ⑤ **Tvoří specifický filozofický náhled** při řešení problémů tím, že odpovídá na otázku, „jak“ řešit problém.

MODEL ANALÝZY GLOBÁLNÍCH PROBLÉMŮ



Obr. č. 2

- ⑥ **Umožňuje** systémově propojit poznání vědních disciplín humanitního směru - technického směru - ekonomického směru, na základě synchronizace činností, spojených s funkcí řešeného systému.
- ⑦ **Vychovává nové typy tvůrčích pracovníků, připravených k řešení globálních problémů.**
- ⑧ **Odstraňuje** hranice mezi specializovanými vědními disciplínami a zvyšuje produktivitu tvůrčí práce a efektivnost týmové spolupráce.
- ⑨ **Učí** podstatě a principům tvořivosti a jejich aplikace na konkrétní problémy z praxe.
- ⑩ **Podílí se** na efektivním a účelném propojování poznání z jednotlivých specializovaných předmětů a jejich konkrétním využití, v systémovém řešení problémů v praxi.

Předmět konstruologie tvoří nadstavbu v poznání, která se projeví v synchronizaci činností, nezbytných k řešení problémů, vyplývajících z vývoje společnosti a vývoje technosféry, při respektování ekologických zákonů souvisejících s využíváním ekosféry. Sleduje v praxi tvorbu efektu u výrobce, efektu u uživatele a ekologického efektu, které tvoří konkrétní přidanou hodnotu inovovaného systému. Tím se podílí na řešení komplexní kvality objektů a ekologickém rozvoji technosféry.

Konstruologie vychází z:

- historie vývoje a aplikace tvůrčí práce v dějinách lidstva,
- podstaty tvůrčí práce a jejího modelového ztvárnění,
- historického vývoje konstruování a novými metodickými nástroji vytváří předpoklady k realizaci konstruologie při řešení funkčních problémů systémů,
- filozofického pojetí konstruologie a jejího významu v rozvoji megasystému společnost - technosféra - ekosféra - ekologie, s ohledem na řízení věcí veřejných.

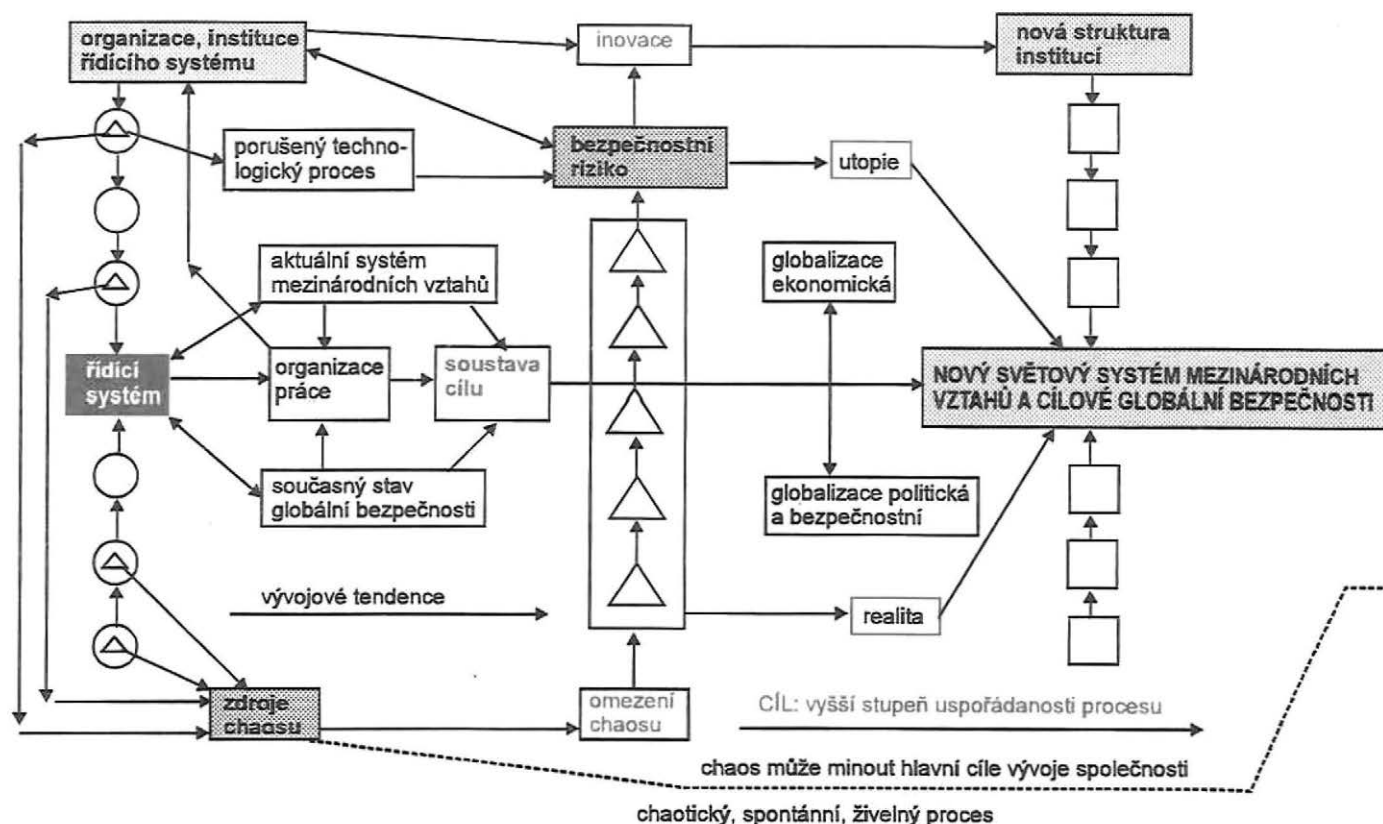
Řešení a předvídání ekologických problémů je další problémovou náplní, kterou řeší konstruologie. Řízení věcí veřejných ve své dlouhodobé strategii nemůže tyto cíle opomíjet.

Dá se předpokládat, že další vývoj společnosti bude směřovat k vytvoření světové vlády, se světovou ústavou, s určitým vymezením právního prostoru pro tuto činnost a institucionálním zajištěním této formy moci. Nosným cílem by mělo být **zajištění globální bezpečnosti** a soustavné vytváření a dotváření optimalizace mezinárodních vztahů.

Současnost představuje Organizace spojených národů, která dozná výhledově kvalitativní změny ve svém uspořádání i kompetencích, s ohledem na zvýšenou účinnost řízení věcí veřejných z globálního pohledu. Viz obr. 2.

To by mělo být provázáno s jednotlivými státy, jejich ústavou a právním prostorem, s vazbou na zahraniční politiku a mezinárodní vztahy. Dalším cílem je **hledání nových možností ve společenské dělbě práce, při tvorbě a realizaci potřeb hmotných i nehmotných a maximální ekologické důslednosti zajistit trvale udržitelný rozvoj společnosti.**

ZÁKLADNÍ PRINCIP ŘEŠENÉHO ÚKOLU



Obr. č. 3

V 21. století s ohledem na zásadně změněné podmínky, které přinesl vědeckotechnický rozvoj, informatika konkretizovaná internetem, počet lidí a nové nároky na využití jejich schopností a aktivit, snižování nákladů na zbrojení, nový hodnotový systém spojený s novými nároky na morálku, zodpovědnost, vzdělání, potřebu času, nových forem a možností komunikace v rámci celého světa bude klást na politiky nové kvalitativně vyšší nároky. Vždyť ovlivňují ty nejcenější hodnoty smyslu života. To je prostor pro život, způsob života, představující čas, svobodu, životní úroveň, prostor pro seberealizaci, a tím i pro osobní spokojenost. Jako nutný předpoklad je to, že čerpání těchto možností je odvislé od podílu zodpovědnosti na tvorbě potřeb společnosti, tedy vnitřní sebekázně a zodpovědnosti člověka za své činy.

Jakou novou úlohu má v tomto procesu armáda:

- V globálním měřítku má zajišťovat **globální bezpečnost**. S ohledem na globální vývoj společnosti se to stává nutností.

- Podílet se na **optimalizaci mezinárodních vztahů**. Například v rámci NATO zajištěním obranyschopnosti prostřednictvím Evropské unie a podílením se na udržování globální bezpečnosti ovlivňovat pozitivně vývoj zahraniční politiky.

- Globální energetický potenciál poznat a využívat i ve vojenství s ohledem na trvale udržitelný rozvoj společnosti. To předpokládá snížení plýtvání všemi zdroji, které armáda používá k obraně státu. To pochopitelně ovlivňuje stávající způsob řízení armády směrem ke komplexní inovaci řídicího mechanismu armády (viz obr. 3).

- Realizovat v globálním a systémovém procesu rozvoje vojenské vědy zákonitosti konstruologie v rozvoji technických i netechnických systémů, které tvoří funkčnost armády.

- K vytváření strategie a strategického řízení obranyschopnosti státu využívat jako **racionalizačního nástroje „systémovou abecedu“**, jejímž úkolem je lepší a objektivnější pochopení funkce složitých systémů s cílem zajistit vyšší kvalitu rozhodovacích problémů.

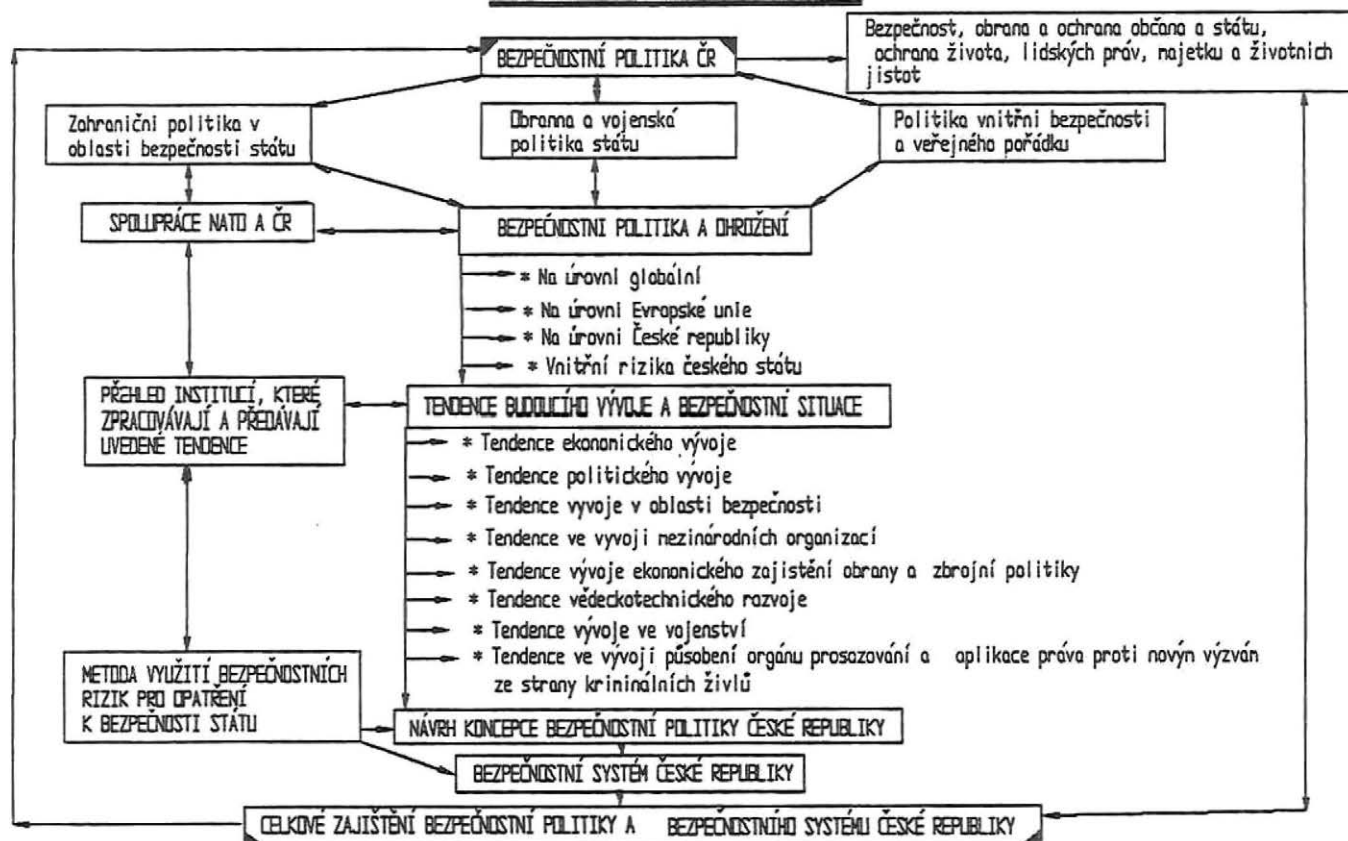
- K vyšší účinnosti systému řízení armády využít **synchronizaci činností v rámci jednotlivých specializací** s využitím soustavy systémů a metod, a tím prohloubit účinnost týmové spolupráce na jedné straně a účinnost řídicího a rozhodovacího procesu na druhé straně.

Model realizace bezpečnostní politiky České republiky přibližuje obr. 4. Jednotlivé prvky tohoto modelu jsou rozpracovány v různé úrovni jejich řešení. Předložený model nabádá k tomu tyto prvky uspořádat a uřídít podle uvedeného modelu, a tím zvýšit jejich vypořádací schopnost.

* * *

Strategické řízení společnosti z hlediska politiky a vědeckotechnického rozvoje by nebylo úplné, kdyby nebylo propojeno se strategickým řízením globální bezpečnosti, bezpečnosti v rámci Evropské unie ve spojení s bezpečností ČR. Tento přístup k řešení tak složitého problému se může mnohým zdát neřešitelný. Nelze však pochybovat o jeho nutnosti pro vyšší kvalitu řízení rozvoje společnosti v rámci nových podmínek

MODEL REALIZACE BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY ČR



Obr. č. 4

v globalizovaném světě. Jeho řešení není reálné klasickými přístupy ve výzkumu a vývoji. I zde musí přijít využití nových přístupů, netradičních metod. To je to, co bychom si měli dovolit realizovat. Dostat se na špičku rozhodovacích procesů. Je to cesta k partnerství v etapě realizace procesu globalizace. Opačná cesta vede pouze k roli služebníka.

Literatura:

- * **Bezpečnostní politika České republiky.** Závěrečná zpráva výzkumného projektu. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1996.
- * **Janda Jaroslav:** Globální bezpečnost. Mezinárodní politika, ročník XXI, 1/97 - str. 9 - 11.
- * **Gleick James:** Chaos - vznik nové vědy. Ando Publisching, Brno 1996.
- * **Kočí Jaroslav:** Optimalizace mezinárodních vztahů (studie). Ústav mezinárodních vztahů 1996.
- * **Polák J., Kočí J.:** Direct Democracy of Tomorrow. DD Publishing House. Prague 1996.
- * **Kočí J.:** Česká manažerská škola. Vlastním nákladem. Praha 1993.
- * **Kočí J.:** Globální bezpečnost - optimalizace mezinárodních vztahů (studie). Ústav mezinárodních vztahů 1997.
- * **Krejčí Oskar:** Mezinárodní politika. Victoria Publishing. Praha 1997.

Kdyby velký evropský sjednocovací proces nemohl prohlubovat i svou bezpečnostní dimenzi a měl se zastavit u bran NATO, této v podstatě dnes jediné funkční evropské obranné aliance, pak by to zřejmě znamenalo jeho konec. Neblahé důsledky takového konce, bez ohledu na to, jakou by měly konkrétní podobu a zda by nás potkaly za tři roky nebo za patnáct let, by nás nakonec všechny mohly stát mnohonásobně víc než obě světové války.

Václav Havel, Nová přítomnost 12/1997